

דפים יז – יח (יט)

ל. מהם השיעורים הפוסלים את הסוכה באופנים דלהלן, בסוכה גדולה ובסוכה קטנה?

א. סכך פסול – מן הצד או באמצע.

ב. אויר – מן הצד או באמצע.

ג. סכך פסול בצירוף אויר.

א. סכך פסול פוסל מן הצד בארבע אמות. פחות מכן – כשרה [ואין חילוק אם המחיצות נעשו בשביל הסוכה או בשביל השטח שבחוץ. ובין בצד אחד של הסוכה, בין בכל צדיה]. ואין יושבים תחת הסכך הפסול (רש"י וש"ד).

כנזכר לעיל, כשהדפנות אינן עולות עד הסכך, ויש סכך פסול בקצה – יש פוסלים וסוברים שאין לומר 'גוד אסיק' עם 'דופן עקומה', ויש מכשירים. ולדעת הפוסלים נראה שדינו כדין סכך פסול באמצע הסוכה.

סכך פסול המונח באמצע הסוכה (כלומר במרחק ד' אמות מהדופן), לפי לשון ראשונה ששנו בסורא, תלמידי רב אמרו משמו שפוסל בארבעה טפחים, ורבה אמר בארבע אמות. וכפי ששנו בנהרדעא, רב אמר בארבע אמות (וכן תני רבי חייא בירושלמי). ושמואל אמר בארבעה טפחים.

א. להלכה, סכך פסול פוסל באמצע בארבעה טפחים (רי"ף רמב"ם ורי"ד, וכן הכריע הרמב"ן). ויש אומרים בארבע אמות (עפ"י בה"ג וכמה מהגאונים).

ושיעור סכך פסול הלכה למשה מסיני הוא כשאר שיעורים (ערש"י יז רע"ב לענין ד' אמות; תור"פ יח. ד"ה אין לענין ד' טפחים).

ב. אם יש כשיעור הכשר סוכה עד הסכך הפסול, כלומר שיש שם שבעה על שבעה סכך כשר המוקף שלש דפנות – פשוט שהסוכה כשרה עד למקום הסכך הפסול.

ואם הסכך הפסול אינו חוצה את הסוכה אלא כגון שטח ד' על ד' באמצע – אם יש כשיעור הכשר סוכה בינו ובין הדופן האמצעית [בסוכה בת שלש דפנות] – הסוכה כולה כשרה, גם החלק שבין הפסול לדופן הפרוצה (כן כתבו התוס' ועוד. ויש חולקים – ע' מאירי; שבת הלוי ח"ו עו, ד-ה). ואפשר אפילו אין ממנו ולדופן האמצעית כשיעור הכשר סוכה – כשרה (תוס'). ולזה הסכים הרא"ש בפסקיו).

ג. סכך פסול פחות מארבעה טפחים; הרד"ה והרא"ש כתבו שמותר לישן תחתיו. והראב"ד סובר שאין ישנים תחתיו אלא אם הוא פחות משלשה. וכתב בספר חיי אדם (מובא במשנ"ב תרלב סק"ב) שיש להחמיר כן לכתחילה.

במה דברים אמורים בסוכה גדולה, אבל סוכה ששיעורה מצומצם, כיון שיש שלשה טפחים שיצאו מהכשר סוכה – הרי נחסר משיעורה ופסולה.

א. כתב המגן-אברהם (תרלב סק"ג) 'סוכה קטנה' – לאו דוקא שבעה על שבעה, אלא הוא הדין סוכה בת תשעה ומחצה ויש בה שלשה טפחים סכך פסול, כיון שאין בשיעורה שבעה טפחים של סכך כשר – פסולה (וכן כתב להוכיח בשו"ת אור לציון ח"א מב). ויש חולקים וסוברים שאין לפסול אלא בסוכה המצומצמת בשיעורה [עכ"פ כאשר אין שם סכך פסול ארבעה טפחים שהוא מקום חשוב] (ע' בכורי יעקב תרלב סק"ו; חו"א קמד, ג).

ב. נראה שסכך פסול פוסל בסוכה קטנה רק כשהוא במקום אחד, אבל נתן סכך פסול טפח ומחצה וסכך כשר שני טפחים וסכך פסול טפח ומחצה, וסכך כשר שני טפחים – הסוכה כשרה. והוא הדין טפח ומחצה סכך פסול, ארבעה סכך כשר, ועוד טפח ומחצה סכך פסול – כשרה (חזו"א קמד, ד. וע"ע שפת אמת).

ג. יש ראשונים שנראה מדבריהם שלדעת רבה סכך פסול פוסל בסוכה בארבעה טפחים ולא בשלשה (ער"ה; בה"ג הלכות סוכה. ע"ע שבט הלוי ח"ו עו, י.).

ד. סכך פסול פחות משלשה בסוכה קטנה; לפירוש רש"י (יט. וכן נקטו הרז"ה והרא"ש ועוד) – ישנים תחתיו. ולפירוש התוס' (שם), אם אין שיעור הכשר סוכה בסכך הכשר – אין ישנים תחת הפסול, אעפ"י שהוא משלים את הסוכה ומכשירה. ואם יש כשיעור סוכה בסכך הכשר [גם אם לא במקום אחד] – יושבים אף תחת הפסול.

ב. אויר פוסל בשלשה טפחים, בין מן הצד בין באמצע הסוכה – כדברי רבינא, אבל לדעת רב אחא (ראשונים עפ"י פסחים עד:) אין 'לבוד' באמצע הלכך אפילו פחות משלשה פסולה.

א. אין פסול לרב אחא אלא אם האויר חוצה על פני כולה. (תוס'). והריטב"א כתב שאין לפסול לרב אחא אלא בשיש באויר כדי ראשו. (ואפשר שלדבריו יש לפסול בכדי ראשו אפילו אינו חוצה על פני כולה. וע' גם במאירי שהביא שיטה כזו. וכ"כ בשבט הלוי (ח"ו עו, ד-ה) בדעת הרמב"ם).

ב. אויר שלשה שאינו חוצה הסוכה כולה, ויש בינו ובין הדופן האמצעית כשיעור הכשר סוכה – הכל כשר. ושמא אפילו אין שם כשיעור, וכנ"ל (תוס'). ובתור"פ נקט רק אם יש שם כשיעור הכשר. ואילו הרא"ש הסכים להקל, וכ"כ הטור. ויש מפקפקים בזה להלכה – ע' ערוך לגר ועוד).

ג. בכל התורה במחלוקת רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל, ולכן להלכה יש לבוד באמצע (רי"ף).

לענין שינה תחת האויר; לגרסתנו ולפרש"י (להלן יט.), אפילו פחות משלשה אין ישנים תחתיו (וכן הסכים הרז"ה והרא"ש, וכן הביאו מהירושלמי. וכן הכריע השלחן-ערוך). לפירוש הר"ן והריטב"א מדובר כשראשו ורובו עומד תחת האויר [ואין הפרש אם האויר במקצת הסוכה או שהולך על פני כולה, כל שראשו תחת האויר – אסור. חזו"א קמה, ה.]. והרא"ש ורבנו ירוחם כתבו: רק כשהאויר חוצה את הסוכה כולה (והאדם עומד באמצע תחת האויר וקצותיו תחת הסכך, ובצירוף הצדדים נמצא רובו תחת הסכך ומיעוטו תחת האויר, אבל אם רובו תחת הסכך במקום אחד – מותר. חזו"א שם).

ולגרסת התוס' (שם) ישנים תחת האויר שאין בו שלשה (וכן משמע מסתימת הרי"ף והרמב"ם, שאפשר לישב תחתיו. עפ"י הגר"ח הלוי סוכה ה, יט.).

א. להלכה יש להחמיר כהר"ן וכהרא"ש, הלכך בין אם ראשו תחת האויר, אפילו אין האויר מהלך על פני כולה, ובין כשמיעוטו תחת האויר ושני צדיו תחת הסכך, והאויר מהלך על פני כולה – אסור (חזון איש שם). ויש מקלים באויר המהלך על פני כולה כשאין באויר כשיעור הראש (ע' שלמת חיים פט-צב. ואילו בסוכת הגרשו"א היו מניחים מקצת סכך לרוב הבלפונים כדי שלא יהא אויר מפסיק במשך שבעה טפחים. הליכות שלמה ח, ד).

ב. משמע מדברי הראשונים שלדעת האומר אין לבוד באמצע הוא הדין בסוכה גדולה. ובשפת אמת מצדד לומר שמא בסוכה גדולה לדעת הכל יש לבוד באמצע.

ג. סכך פסול פחות מד' עם אויר פחות מג', גם אם שניהם ביהוד יותר מארבעה טפחים [או ארבע אמות לפי דעה אחת הנ"ל] – כשרה [לפי ששני הפסולים הללו אין שיעוריהם שוים לכך אינם מצטרפים. ורבה הקשה לרבנן דבי רב שלפי שיטתם בדין היה שייצטרפו כיון שמכל מקום יש שם הפלגה ארבעה טפחים. והם סוברים שסכך פסול אינו פוסל משום הפלגה. או אפשר שסוברים כיון שסו"ס אין שיעוריהם שוים אינם מצטרפים על אף שטעם אחד בשניהם. עפ"י ריטב"א].

א. שני טפחים סכך פסול מכאן ושני טפחים מכאן ואויר פחות משלשה באמצע, יש להסתפק שמא שני הפסולים מצטרפים לפסול. אבל אם בפסולים לבדם אין ארבעה, אין האויר משלימם לארבעה, שאין 'לבוד' להחמיר (תוס'). ויש פוסלים באופן הראשון. עפ"י רבנו ירוחם. וע"ע רעק"א ושפת אמת. ונקטו אחרונים שאם אי אפשר לתקן ואין לו סוכה אחרת – ישב בה בלא ברכה. אבל באופן השני – כשר. משנ"ב תרלב סק"ט).

ב. אויר פחות משלשה טפחים סמוך לדופן, ולאחריו סכך פסול פחות מד' אמות; כתב הגרעק"א על פי הר"ן שהסוכה פסולה לפי שאין לומר שתי הלכות, 'לבוד' ו'דופן עקומה', כאשר האחת צריכה להתבסס על האחרת. והרי כאן אינך יכול לדון דופן עקומה אם לא תאמר לבוד. ויש שחולקים על דין זה (ע' בשו"ת אור לציון ח"א מג; שבט הלוי ח"א קסד. וע"ע במובא לעיל ד טז).

ג. נראה שאעפ"י שסכך פסול אינו מצטרף עם אויר, זהו רק לפסול הסוכה, אבל כל שיש בשניהם יחד ארבעה טפחים – אין ישנים תחתיהם (עפ"י חו"א קמד, ד).

בסוכה קטנה, אויר וסכך פסול מצטרפים לשלשה טפחים לפסול כיון שנחסר משיעור הכשר הסוכה.

צירוף דברים שאין שיעוריהם שוים, בהלכות השונות שבתורה – ע' בפירוט במעילה יז-יח.

דף יח

על זהווי דגים טמאים וטהורים על פי מקום חיותם ושאר סימנים – בע"ז לט-מ.

לא. האם יש לבוד באמצע – לענין סוכה, שבת והאהלה על הטומאה?

כאמור, נחלקו רב אחא ורבינא באויר המפסיק את הסכך, האם נאמרה תורת 'לבוד' (למעלה. תוס') באמצע אם לאו.

והוכיחו בגמרא שהכל מודים לענין עירוב דרבנן שיש לבוד באמצע, שלכן שתי קורות היוצאות משני צדי המבוי, אעפ"י שאינן נוגעות זו בזו, אם אין ביניהם שלשה טפחים – מותר.

לענין טומאת אהל, לכל הדעות אין 'לבוד' באמצע [שכך נתקבל בהלכות טומאה], ולכן ארובה שבתוך הבית, טומאה בבית – מה שכנגד ארובה טהור. כנגד ארובה – כל הבית כולו טהור.

יש מפרשים שלדעת האומר אין לבוד באמצע, אף בסמוך לדופן אין לומר 'לבוד', שלדעתו לא נאמרה הלכה זו אלא במחיצות ולא בתקרה (ער"ן; ערוך לנר). ויש אומרים באמצע דוקא, אבל מן הצד – אומרים 'לבוד' אף בסכך (עפ"י שפת אמת).

ולפי מסקנת ההלכה שיש לבוד באמצע ורק לענין טומאה נתקבל שאין לדון בה 'לבוד', יש אומרים [עפ"י דקדוק לשון רש"י] שזה רק באמצע התקרה אבל ארובה מן הצד, אין עוברת בה הטומאה (ע' בשפת אמת שדן בדבר ונשאר ב'צ"ע לדינא'. וכ"ה בסדרי טהרות דף קמח:). ואולם כמה